

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ
ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ ХДАК

КУЛЬТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО XXI СТОЛІТТЯ

**Матеріали міжнародної наукової
конференції молодих учених**

16–17 квітня 2026 р.

У 2 частинах

Частина 1

Харків, ХДАК, 2026

найпростіші вправи для заспокоєння та для зниження тривоги: «Дихання по квадрату», «Адреналіновий барометр», «Стирання інформації», арттерапевтична вправа «Настрій», «Балансувальна вправа» (за С. Ройз), «Дисоціація (погляд з боку)». Для аналізу і розуміння того як учасники справляються зі складними переживаннями, і які стратегії їх підтримують (а які, можливо, виснажують), була запропонована вправа «Адаптивні копінг-стратегії з турботою про себе», що допомогла учасникам проаналізувати, які копінг-стратегії вони використовують у житті та які з них є адаптивними, а які — деструктивними. Увагу учасників було м'яко сфокусовано на тому, що кожен спосіб, навіть якщо він зараз не працює, колись був спробою впоратися і, можливо, допоміг їм у складній ситуації, але тепер з турботою та увагою до себе можна обирати іншій: «Щоб плекати свою резильєнтність, я додам один елемент / дію / вправу вже сьогодні / цього тижня...».

Зміст тренінгової програми передбачає можливість гнучкого коригування з урахуванням особливостей групової динаміки, професійних запитів та актуальних життєвих обставин учасників.

I. Віденєєв

ОСОБЛИВОСТІ ДЕПРЕСИВНОСТІ ТА СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ

I. Videnieiev

FEATURES OF DEPRESSIVENESS AND STRESS RESISTANCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF SOCIAL INCLUSION

Сучасне стан вищої освіти в Україні характеризується безпрецедентними викликами для психічного здоров'я здобувачів вищої освіти, що зумовлені як глобальними поспандемічними наслідками, так і національною специфікою військового часу. Дослідження українських учених фіксують тривожну динаміку: поширеність депресивних станів серед студентів у період повномасштабного вторгнення зростає в кілька разів, причому ключовими патогенними факторами стали хронічний стрес від невизначеності, травматизація внаслідок безпосередньої загрози життю, вимушене переміщення та розрив соціальних зв'язків. У цих умовах проблема вивчення депресивності й стресостійкості набуває не лише академічного, а й критичного, практичного значення, і соціальна інклюзія в університетському середовищі стає не просто декларативним принципом, а дієвим механізмом психологічної підтримки та ресоціалізації (В. Корольчук, О. Кокун).

Сучасні вітчизняні дослідники визначають стресостійкість як інтегративну властивість особистості, що характеризується такою взаємодією емоційних, волевих, інтелектуальних та мотиваційних компонентів, яка забезпечує успішне досягнення мети діяльності в складному емоційному середовищі. На відміну від західних моделей, вітчизняні підходи акцентують на ролі ціннісно-смислової сфери та національно-культурної ідентичності як буферних механізмів, що пом'якшують вплив травматичних факторів (В. Готич, В. Горбунова, В. Климчук). Емпіричні дані, отримані на вибірках українських студентів, демонструють, що високий рівень патріотичної самоідентифікації та включеності до волонтерського руху значно корелює з нижчими показниками депресивності при контролі об'єктивної тяжкості пережитого травматичного досвіду.

Депресивна симптоматика в студентському середовищі набуває специфічних рис, що пов'язані з особливостями вікової кризи та соціальної ситуації розвитку. Дослідження, що проведені в українських класичних університетах, демонструють, що клінічна картина депресивних станів у студентів часто маскується під академічне вигорання, апатію та зниження мотивації до навчання, і це ускладнює своєчасну діагностику. Особливу групу ризику становлять здобувачі освіти з внутрішньопереміщених осіб і ті, чиї близькі перебувають у зоні бойових дій або мобілізовані. Для них характерні не лише класичні симптоми депресії, а й специфічні прояви «травми очікування», що включають хронічне напруження, соматичні скарги та порушення когнітивних функцій, які безпосередньо впливають на академічну успішність. Парадоксально, саме ця група демонструє високі показники мотивації досягнення, що вказує на наявність компенсаторних ресурсів, які вимагають психолого-педагогічної підтримки.

Соціальна інклюзія в українському освітньому просторі традиційно розглядалася крізь призму роботи з особами з інвалідністю та особливими освітніми потребами. Законодавство України, включаючи Закон «Про повну загальну середню освіту» та відповідні постанови Кабінету Міністрів, створює нормативну базу для організації інклюзивного навчання та визначає рівні підтримки для дітей з труднощами, що перешкоджають успішному функціонуванню. Однак в умовах військового й післявоєнного часу поняття «особливих освітніх потреб» вимагає суттєвого розширення. Тимчасові або хронічні психологічні труднощі, спричинені травматичним досвідом, повинні визнаватися основою адаптації освітнього середовища, індивідуалізації траєкторій навчання й надання психологічної підтримки без стигматизації та формальних процедур. Аналіз українського нормативного регулювання свідчить, що існуюче розмежування між інклюзивними та спеціальними формами навчання залишає відкритим питання про критерії віднесення здобувачів освіти з психологічними труднощами до тієї чи іншої категорії, що створює як ризики, так і можливості для інституційної гнучкості.

Ключовим соціально-психологічним механізмом, що зв'язує інклюзивне середовище з психічним здоров'ям, виступає переживання приналежності до університетської спільноти. Дослідження українських соціологів та психологів фіксують, що в умовах військового стресу саме якість соціальних зв'язків всередині навчального закладу стає предиктором психологічного благополуччя. Студенти, які сприймають університет як безпечний простір, демонструють вищі показники стресостійкості та нижчі рівні депресивної симптоматики. Це підтверджує фундаментальне положення соціально-психологічних теорій про те, що розділена соціальна ідентичність є критичним ресурсом подолання стресу.

Волонтерські ініціативи, студентські самоуправлінські проекти, неформальні групи взаємодопомоги стають тими просторами, де інклюзія реалізується спонтанно та ефективно (І. Губеладзе). Завдання університетської адміністрації та психологічної служби — не стільки створювати штучні структури підтримки, скільки помічати, посилювати й інституціоналізувати вже існуючі практики солідарності, забезпечуючи їм ресурсну та методичну підтримку. Дослідження українських учених підкреслюють, що ефективність психологічних інтервенцій у студентському середовищі безпосередньо залежить від того, наскільки вони враховують ті неформальні практики подолання та підтримки, які вже склалися.

На особливу увагу заслуговує цифрова інклюзія як фактор психологічного благополуччя в умовах, коли значна частина освітнього процесу реалізується в змішаному або дистанційному форматі. Українські дослідження фіксують, що якість доступу до цифрового освітнього середовища та сформованість навичок самоорганізації в онлайн-форматі значно корелюють з рівнем тривоги та депресивних симптомів. Здобувачі вищої освіти, котрі зазнають технічних труднощів або психологічного дискомфорту від тривалого перебування в цифровому середовищі, опиняються в подвійній ізоляції: вони виключені не лише з формального освітнього процесу, а і з неформальних соціальних взаємодій, які сьогодні дедалі частіше мігрують в онлайн. Створення доступного, зручного та психологічно комфортного цифрового середовища таким чином стає невід'ємним компонентом інклюзивної політики університету.

Практичні наслідки представленого аналізу вказують на необхідність комплексного підходу до формування стресостійкості студентства через розвиток інклюзивного університетського середовища. Такий підхід повинен включати кілька рівнів: по-перше, інституціональний — створення гнучких освітніх траєкторій, що враховують психологічний стан здобувачів освіти, та доступної системи психологічної підтримки без бюрократичних бар'єрів; по-друге, соціальний — цілеспрямоване культивування практик взаємодопомоги, наставництва та студентської солідарності; по-третє, індивідуальний — навчання навичкам саморегуляції, емоційної компетентності, подолання стресу у форматі факультативних занять та тренінгів. Найважливішим принципом реалізації цих заходів має бути їх ненав'язливість і дестигматизація звернення за допомогою, що досягається інтеграцією психологічної підтримки в повсякденне академічне життя, а не винесенням її в окрему, марковану як «проблемна», сферу.

Таким чином, особливості депресивності та стресостійкості здобувачів вищої освіти в сучасних умовах нерозривно пов'язані з якістю соціальної інклюзії в університетському середовищі. Переживання приналежності, доступ до спільнот, що підтримують, інституційна гнучкість та врахування культурно-специфічних практик подолання виступають не додатковими, а системоутворюючими факторами психічного здоров'я. Перспективи подальших досліджень лежать у площині лонгітюдних спостережень за динамікою психологічного стану різних груп здобувачів вищої освіти та оцінки ефективності конкретних інклюзивних практик у вищих навчальних закладах, що дозволить сформувати доказову базу для психолого-педагогічних інтервенцій у післявоєнний період.

В. Бондаренко, О. Сук

РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕСУРС ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

V. Bondarenko, O. Suk

PERSONAL RESILIENCE AS A RESOURCE FOR PRESERVING MENTAL HEALTH IN CONDITIONS OF SOCIAL INSTABILITY

Сучасна реальність характеризується високим рівнем невизначеності, соціального напруження та хронічного стресу. Війна, економічні труднощі, вимушена міграція, інформаційна перенасиченість — усе це суттєво впливає на емоційний стан людини. У таких умовах психічне благополуччя перестає бути лише

І. Віденєєв ОСОБЛИВОСТІ ДЕПРЕСИВНОСТІ ТА СТРЕСОТІККОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ I. Videnieiev FEATURES OF DEPRESSIVENESS AND STRESS RESISTANCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE CONTEXT OF SOCIAL INCLUSION	102
В. Бондаренко, О. Сук РЕЗИЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК РЕСУРС ЗБЕРЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ V. Bondarenko, O. Suk PERSONAL RESILIENCE AS A RESOURCE FOR PRESERVING MENTAL HEALTH IN CONDITIONS OF SOCIAL INSTABILITY	104
О. В. Радько, Л. О. Шапошник ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ІНЖЕНЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ O. Radko, L. Shaposhnyk PSYCHOLOGICAL FEATURES OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF ENGINEERING AND TECHNICAL SPECIALISTS	106
Н. Кучеренко ТЕХНОЛОГІЇ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ЯК ЗАСІБ ЗНИЖЕННЯ ІНТЕНСИВНОСТІ БОЙОВОГО СТРЕСУ В ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ N. Kucherenko VIRTUAL REALITY TECHNOLOGIES AS A MEANS OF REDUCING COMBAT STRESS INTENSITY IN THE PSYCHOLOGICAL REHABILITATION OF MILITARY PERSONNEL	107
С. Кулікова, У. Стреленко-Гур'єва МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ АРТТЕРАПІЇ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО БЛАГОПЛУЧЧЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ S. Kulikova, U. Strelenko-Hurieva MUSICAL ART AS A TOOL OF ART THERAPY IN THE PROCESS OF RESTORING THE MENTAL WELL-BEING OF PRESCHOOL CHILDREN	109
А. Андрущенко ПСИХОЛОГІЧНА САМОДОПОМОГА ЯК ЧИННИК ВІДНОВЛЕННЯ КОМБАТАНТІВ У ПОСТБОЙОВИЙ ПЕРІОД A. Andrushchenko PSYCHOLOGICAL SELF-HELP AS A FACTOR IN THE RECOVERY OF COMBATANTS IN THE POST-COMBAT PERIOD	112
Н. Потьомкіна, В. Ніколаєва КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧИННИК СПІВЗАЛЕЖНОСТІ В РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКАХ N. Potomkina, V. Nikolaieva COPING STRATEGIES AS A PSYCHOLOGICAL FACTOR OF CODEPENDENCY IN ROMANTIC RELATIONSHIPS	115
Н. Потьомкіна, А. Семченко ОСОБЛИВОСТІ ПОДРУЖНЬОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ЧИННИК ЗАДОВОЛЕНOSTІ ШЛЮБОМ N. Potomkina, A. Semchenko FEATURES OF SPOUSAL COMMUNICATION AS A FACTOR OF MARRIAGE SATISFACTION.....	117
Н. Алексєєнко, Є. Закутська МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ТРАНСГЕНДЕРНОЇ ОСОБИСТОСТІ: ЧИННИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ N. Aliksieienko, Ye. Zakutska MENTAL HEALTH OF A TRANSGENDER PERSON: FACTORS AND SPECIFIC FEATURES OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SUPPORT	120
Л. Безгінова ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТІСНОЇ АГЕНТНОСТІ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ L. Bezghinova PSYCHOLOGICAL MECHANISMS OF PERSONAL AGENCY DEVELOPMENT IN FORCED MIGRANTS	122

Наукове видання

КУЛЬТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ХХІ СТОЛІТТЯ

Матеріали міжнародної наукової
конференції молодих учених
16–17 квітня 2026 р.

У 2 частинах
Частина 1

Відповідальний за випуск:
О. С. Василенко

Редактори:
А. А. Троян
Г. С. Положій

Редактор англomовних текстів:
В. Афанасьєв

Комп'ютерна верстка:
І. Г. Колесник

Підписано до друку 14.04.2026. Формат 60х84/16.
Гарнітура «Minion Pro». Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. 19,8. Обл.-вид. арк. 30,2

Адреса редакції і видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057) 731-27-83. e-mail: rvv2000k@ukr.net.
Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.